

Вячеслав Іванович Ляшенко*д-р екон. наук, проф.*

ORCID 0000-0001-6302-0605

e-mail: slaval.aenu@gmail.com,

Оксана Анатоліївна Бородіна*канд. наук з держ. управління, с.н.с.*

ORCID 0000-0001-7469-9529

e-mail: borodinaoksana1306@gmail.com,

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК СТАРОПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ (ДОСВІД НИЖНЬОЇ СІЛЕЗІЇ ДЛЯ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ)

Постановка проблеми. Ключовим фактором успіху післявоєнної економічної реконструкції є питання безпеки та стабільності. Проведення відновлення в умовах активного конфлікту або нестійкого миру є складним процесом, пов'язаним з високими транзакційними витратами та обмеженою ефективністю відновлювальних заходів. Конфлікт має дестабілізуючий вплив, нівелює інвестиційні наміри розпочинати нові економічні проекти, відповідно, знищується інвестиційна привабливість регіонів.

Успіх відновлення залежить від того, наскільки ефективно у післявоєнному турбулентному середовищі будуть поєднані національні та іноземні «актори». Щодо національних стейкхолдерів, то це стосується якомога ширшої групи зацікавлених сторін — представників влади, місцевих органів самоврядування, громадських організацій громадянського, приватного бізнесу, державних підприємств тощо. Їх залучення до процесу відбудови дозволяє не тільки правильно визначити потреби та фінансові пріоритети, але й створити відчуття спільної відповідальності за результати.

Щодо залучення стейкхолдерів-нерезидентів, то вкрай важливим для України є використання:

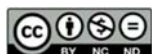
- досвіду країн, що зазнавали подібні трансформації,
- наявного національного ресурсного потенціалу для запрошення іноземних інвесторів,
- використання міжнародної ринкової зацікавленості у потенціалі країн-сусідів, надання їм власних пропозицій і таким чином, використання можливостей співпраці у спільних економічних проектах, розширюючи тим самим коло потенційних партнерів та поглиблюючи міжнародні економічні зв'язки. Тоді обопільний економічний ефект проявляється через пряму економічну вигоду для обох країн від впровадження результатів інноваційної діяльності. При цьому ризикованим для іноземних стейкхолдерів вважається так звана подвійна відповідальність, адже іноземні актори відповідають як перед своїми платниками податків, так і перед безпосередніми бенефіціарами допомоги.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досліджуючи тему воєнної та повоєнної соціально-економічної реконструкції регіонів, можна наочно спостерігати появу новітніх трендів та рекомендаційних висновків, які, з одного боку є ілюстрацією нелінійних для економічного розвитку країни форс-мажорних обставин, а з другого боку, спонукають науковців і практиків шукати відповіді на болючі виклики сьогодення у нестандартних рішеннях і активно застосовувати усі можливі механізми. Так, зокрема, на необхідності і доцільності аналізу кореляційної тотожності регіонів України і країн-сусідів в мобілізаційних умовах воєнного розвитку багато наголошували провідні вчені Інституту економіки промисловості НАНУ [1-2], Інституту економіко-правових досліджень НАНУ [3].

Водночас, класичні міжнародні наукові дослідження практики об'єднання територіальних громад проводили сучасні європейські вчені Falk Ebinger (Австрія), Sabine Kuhlman (Німеччина) та Joerg Bogumil (Німеччина) [4]. Базуючись на їх дослідженнях, українські вчені з Ужгородського національного університету Т. Карабін, О. Білаш, Р. Фрідманський [5] аналізували процес передавання повноважень місцевим органам влади в процесі європейської інтеграції України, констатували при цьому досягнення громад та втрати виконавчої влади.

Безумовною цікавістю та актуальністю для сучасних умов розвитку України є дослідження польського економіста Павла Свяневича (P. Swianiewicz) [6], який доводив, що головна мета об'єднання територіальних громад — підвищення якості надання публічних послуг — досягається за рахунок того, що більші громади можуть ефективніше надавати відповідні послуги насамперед з огляду на «економію на масштабах».

Актуальність дослідження. Вочевидь, актуальним та найбільш доцільним в цьому сенсі є вивчення та запровадження досвіду країн-сусідів. Виявлення регіонів із тотожними показниками соціального та економічного розвитку Польщі та України, подібність адміністративного поділу, відповідність роботи системи органів місцевого самоврядування безумовно актуалізують доцільність дослідження та спонукають до зна-

ходження вже апробованих у Польщі механізмів місцевого розвитку (наприклад, регіональних кластерів) та дослідження можливості їх застосування у регіонах, відповідних досліджуваному.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Великим викликом на національному рівні є координація та гармонізація дій, пов'язаних з відновленням. Це стосується узгодження різних точок зору на відновлення, розподілу праці між державою та закордонними акторами, а також, на мікрорівні, координації дій різних національних інституцій та органів влади. Відсутність належної координації призводить до дублювання дій, марнування ресурсів і розмитості відповідальності. Водночас, розгляд потенційних можливостей країн-сусідів, максимальне задіяння суспільних ресурсів, використання міжнародної зацікавленості *методом «по дотичній»*, коли більш швидко обертаючий механізм, центробіжною силою по дотичній може стимулювати прискорений розвиток сусіднього, менш швидкого механізму навіть у єдиній точці перетину, прискорюючи при цьому його розвиток, на нашу думку, є ефективним для аналізу та можливого використання. І найбільш ефективним, вважаємо, цей метод може бути використаний на регіональному та місцевому рівні, наприклад, на рівні промислових макрорегіонів, або областей України, а також, воєводств Польщі.

Окрім того, потребують детального вивчення та кореляції з умовами актуального розвитку промислових регіонів досвід кластеризації у польських воєводствах. Так, серед пула різноманітних кластерів, що виникли за останні часи у гмінах Польщі, саме енергетичні кластери Нижньосілезького воєводства виділяються своєю ефективністю та є потенційною базою для аналізу та запозичення досвіду.

Постановка завдання. Наведені фактори детермінують мету і окреслюють основні аспекти роботи, а саме: дослідити сучасний стан соціально-економічного розвитку регіонів України та Польщі, які корелюють за певними показниками, у якості фокусу дослідження провести аналіз кластерного досвіду у гмінах **Нижньосілезького (Dolnośląskiego) воєводства** Польщі, надати відповідні рекомендації для громад **Дніпропетровської області** з ціллю підвищення ефективності воєнноповоєнного відновлення області.

Гіпотезу дослідження є теза, що комплексний аналіз ситуації у гмінах Нижньосілезького воєводства та громадах Дніпропетровщини, визначення співставності регіонів, а також, вивчення позитивного досвіду енергетичної кластеризації у Польщі значно сприятиме моделюванню можливих сценаріїв та механізмів адаптації для посткризового розвитку значно посприяють продукуванню стратегічних напрямів розвитку регіональної економіки.

Виклад основного матеріалу. Підготовка та вступ Польщі до Європейського Союзу у 2004 році стали визначальним каталізатором неоіндустріальної економічної реконструкції як країни в цілому, так і її окремих регіонів. Зокрема для Нижньосілезького воєводства (центр — Вроцлав), основна робота в цей період була спрямована на впровадження смарт-спеціалізації як основи сталого, інноваційного й конкурентоспроможного розвитку. Таким чином Нижньосілезьке воєводство є одним із найдинамічніших регіонів Польщі. Його розвиток після вступу Польщі до ЄС у 2004 році став прикладом ефективного використання євроін-

теграційних можливостей. Протягом 2004–2025 років регіон пройшов трансформацію від постсоціалістичного старопромислового осередку до висококонкурентного економічного простору з потужною інноваційною, інфраструктурною й освітньою базою.

Якщо робити більш детальний аналіз цього впливу, то слід виділити такі основні складові, які треба брати до уваги та враховувати на рівні як України в цілому, так і її окремих регіонів. Треба уважно вивчати складові інституційного імпульсу від вступу до ЄС. По-перше, це доступ до джерел фінансування. Наприклад, Нижньосілезьке воєводство стало одним із головних бенефіціарів коштів ЄС (структурні фонди, Європейський фонд регіонального розвитку). По-друге, запровадження регіональної політики ЄС: перехід до планування на основі стратегій (RIS, S3) та створення регіональних інноваційних екосистем. По-третє, орієнтація на зміцнення інституцій: активізація ролі самоврядування, агенцій розвитку, наукових центрів та бізнес-асоціацій. Все це стало передумовою неоіндустріальної трансформації Нижньої Сілезії, оскільки після вступу до ЄС регіон пережив перехід від застарілої промисловості до інноваційної, цифрової та експортно орієнтованої економіки, що стало основою неоіндустріалізації.

У ході підготовки та після вступу до ЄС в розвитку регіону можна виділити декілька основних етапів.

Етап 1 — Євроінтеграційна підготовка — 1998–2004 рр.: 1) приведення регіональних стратегій розвитку відповідно до критеріїв та вимог ЄС; 2) запуск перших програм підготовки кадрів та інституцій; 3) розвиток інституційного партнерства (voivodeship — EU).

Етап 2 — Інтеграційний старт — 2004–2010 рр.: 1) активне залучення коштів ЄС (інфраструктура, транспорт, освіта); 2) запуск кластерної політики; 3) розвиток спеціальних економічних зон (Wałbrzych, Legnica).

Етап 3 — Системна модернізація та оновлення — 2010–2020 рр.: 1) формування інноваційної екосистеми; 2) підвищення конкурентоспроможності МСП; 3) Смарт-спеціалізація: біотехнології, ІТ, електроніка.

Етап 4 — Консолідоване зростання — 2021–2025 рр.: 1) зелені й цифрові трансформації у промисловості; 2) лідерство у використанні фондів ЄС серед польських регіонів; 3) вихід на глобальні ринки (R&D, Smart City, Industry 4.0).

Якщо порівнювати вплив підготовки та період після вступу до ЄС на економіку регіону, то можна зафіксувати наступну структурну динаміку.

В частині змін структури промисловості: до вступу (до 2004 р.) домінування гірничодобувної та важкої промисловості як постсоціалістичної спадщини, після вступу (2004–2025 рр.) — розвиток електроніки, машинобудування, ІТ, біомедицини.

В частині стану науково-технологічної та інноваційної бази промислового виробництва: (до 2004 р.) висока зношеність основних виробничих фондів (основного капіталу), низька інноваційність; (після 2004–2025 рр.) активна модернізація, автоматизація, перехід до Індустрії 4.0; створення Науково-технологічного парку Вроцлава, біомедичного кластеру, ІТ-інкубаторів; підвищення якості університетської освіти (Wrocław University of Science and Technology — лідер

рейтингу Perspektywy); запуск *дуальних освітніх програм*, кооперація з бізнесом і НДДКР.

В частині стану інфраструктури: (до 2004 р.) мала місце інфраструктурна деградація; (після 2004–2025 рр.) масштабна модернізація через будівництво автошляхів, створення логістичних хабів та мереж індустріальних парків й спеціальних економічних зон; реконструкція магістралей (A4, S3), залізниць, логістичних хабів; розвиток аеропорту Вроцлава, технопарків, вузлових індустріальних територій; підвищення рівня урбанізації та створення *розумних міст* (Wrocław Smart City).

В частині сприяння залученню іноземного капіталу: (до 2004 р.) мав місце обмежений доступ до іноземних інвестицій; (після 2004–2025 рр.) залучення капіталу транснаціональних корпорацій через мережу спеціальних економічних зон та індустріальних парків.

Що стосується формування умов та розвитку **напрямків Smart-спеціалізацій** (S3), то Нижньосілезьке воєводство визначило такі пріоритети: хімічна та фармацевтична промисловість, машинобудування та електроніка, нано- та біотехнології, IT та цифрові технології, зелена енергетика та відновлювані джерела, якісний туризм і креативні індустрії. Smart-спеціалізація була заснована на потрійній спіралі (бізнес – наука – влада) та активно підтримувалася за програмами ЄС: Horizon 2020, Interreg Central Europe, Regional Operational Programmes of Dolnośląskie Voivodeship.

Можна навести такі конкретні приклади **успішних кейсів / «історій успіху»** Нижньосілезького воєводства в ході підготовки та впливу вступу країни до ЄС 1) **Wrocław Technology Park** – платформа R&D-стартапів у галузях біотехнологій, IT та автоматизації; 2) **LG Energy Solution Wrocław** – один з найбільших у Європі заводів з виробництва батарей для електромобілів; 3) **Klaster ICT Dolnego Śląska** – мережа підприємств, що координують розвиток цифрових технологій; 4) **Green City Lab Wrocław** – інновації в міській мобільності, енергозбереженні, сталому будівництві; 5) **Wrocław Agglomeration Development Agency** – приклад ефективного муніципального управління і партнерства; 6) **Walbrzych Special Economic Zone** – один із найбільш динамічних центрів промислового розвитку в Центральній Європі; 7) **Smart City Wrocław** – цифрова трансформація міста: електронні сервіси, мобільність, екологічні рішення; 8) **Кластер «Klaster Chemii Specjalistycznej»** – один із найуспішніших у сфері хімічних інновацій.

Серед основних інституційних складових елементів архітектура підтримки слід відзначити: **Dolnośląska**

Agencja Współpracy Gospodarczej (DAWG) – агенція регіонального розвитку та залучення інвестицій; **Wrocławskie Centrum Badań EIT+** – платформа досліджень у галузі біо- та нанотехнологій; **Dolnośląski Fundusz Rozwoju** – фінансовий інструмент підтримки МСП у пріоритетних секторах; **Регулярні RIS-огляди** – оцінка результативності smart-спеціалізацій і їх коригування.

Серед **факторів успіху Нижньосілезького воєводства** слід звернути особливу увагу на наступні: 1) інституційна готовність до ефективного використання європейських фондів; 2) сильна система управління проектами (євроофіси, агенції розвитку, експертні команди); 3) партнерства з наукою і бізнесом – трисекторальна модель розвитку (triple helix); 4) збалансованість між традиційною промисловістю та інноваціями та креативними галузями; 5) підтримка з боку центрального уряду Польщі та чітка регіональна стратегія.

Ключові показники отриманого ефекти до 2025 року можуть бути наступні: ріст ВРП +150% за 2004–2024; частка інноваційних підприємств – 39% (вище середнього по Польщі; прямі іноземні інвестиції – понад €15 млрд за 20 років; зайнятість у високотехнологічних секторах – понад 70 тис. осіб; рівень урбаністичної цифровізації – серед топ-3 у Польщі. Таким чином, можна зробити висновок, що підготовка та вступ Польщі до ЄС створив потужний мультиплікатор інституційної, економічної та інноваційної модернізації Нижньосілезького воєводства. Цей регіон став еталоном неоіндустріальної трансформації, поєднуючи: інвестиції ЄС, smart-спеціалізацію, гнучку регіональну політику, сильну науково-освітню базу. Досвід Нижньої Сілезії може бути адаптований для українських регіонів (зокрема Дніпропетровщини у рамках їхньої неоіндустріальної трансформації в контексті євроінтеграції. Для регіонів України, зокрема Дніпропетровщини, вступ до ЄС може стати інституційним мультиплікатором, якщо область буде мати чітку стратегію модернізації. Необхідно вже зараз формувати: офіси координації європейських проектів, платформи публічно-приватного партнерства, систему smart-спеціалізації, технопарки нового покоління. Нижньосілезький досвід демонструє, що євроінтеграція стимулює прискорення інституційного оновлення, особливо коли регіон має чітке бачення трансформації.

Кореляційну тотожність у зв'язці «польське воєводство – український регіон» наявно демонструють Нижньосілезьке воєводство та Дніпропетровська область (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння деяких показників розвитку Нижньосілезьського воєводства та Дніпропетровської області

№ з/п	Показник/ Параметр	Нижньосілезьке (Dolnośląskie) воєводство	Дніпропетровська область
1	2	3	4
Просторові параметри			
	Геостратегічне розташування	Захід Польщі, кордон з Німеччиною та Чехією	Центрально-східна Україна, важливий промисловий вузол
	Клімат	Помірний, м'який, зима коротка	Континентальний, зима холодна, літо спекотне
	Рівень урбанізації	~70%	~82% (до війни)
1	Площа регіону у відношенні до площі країни, %	6,4 (19,9 км ²)	5,5 (31,9 км ²)
Демографічні параметри			
2	Населення регіону, тис. ос. (2023 р.)	3100	2900
	Щільність населення	~146 осіб/км ²	~96 осіб/км ²

1	2	3	4
	Природний приріст	Негативний	Негативний
	Рівень трудової міграції	Низький, приваблює мігрантів	Високий (до 2022), після війни – ще більше зниження населення
	Адміністративний устрій (2023 р.)	20 повітів, 4 міста на правах повітів, 146 гмін	20 міст, 7 районів, 86 територіальних громад
Економічні параметри			
3	Доля ВВП регіону у загальному обсязі ВВП країни (у 2023 р.), %	9,9 (€>28 млрд (2021))	10,5 (\$~7,5 млрд до війни)
	ВРП на душу населення	€>20 000	\$~2 500–3 000
4	Рівень соціально-економічного розвитку регіону у загальному рангу регіонів країни (місце у 2023 році) [9-10]	2 місце	2 місце
5	Галузі промисловості, що розвинені у регіоні	Машинобудування металургійна, гірничодобувна, хімічна, харчова, легка, цементна та скляна	машинобудування, металургія, гірничодобувна хімічна, легка та харчова
6	Частка промисловості регіону у валовому внутрішньому продукті (ВВП) країни, % [11-12]	19,9%	20,58%
7	Інфраструктурні та логістичні параметри		
	Автомагістралі	A4, S3, розвинена мережа	Відсутність автобанів, часткове руйнування
	Аеропорти	Міжнародний аеропорт «Вроцлав»	Міжнародний аеропорт «Дніпро» (не працює з 2022)
	Транспортна логістика	Високорозвинена, інтермодальні хаби	Важливий логістичний центр, але інфраструктура застаріла
	Річковий транспорт	Обмежений	Дніпро – річкова транспортна артерія (до війни)
Інноваційні та освітні параметри			
	Інноваційні та освітні параметри	Інноваційні та освітні параметри	Інноваційні та освітні параметри
	Інноваційні та освітні параметри	Інноваційні та освітні параметри	Інноваційні та освітні параметри
	Інноваційні та освітні параметри	Інноваційні та освітні параметри	Інноваційні та освітні параметри
	Інноваційні та освітні параметри	Інноваційні та освітні параметри	Інноваційні та освітні параметри
	Інноваційні та освітні параметри	Інноваційні та освітні параметри	Інноваційні та освітні параметри
Екологічні параметри			
	Частка промислового забруднення	Низька, контрольована	Висока (ГМК, ТЕС, шахти)
	Зелені зони	Національні парки, туризм у горах	Менше природоохоронних територій
	Впровадження циркулярної економіки	Активне	Початкові кроки (пілоти у переробці)
Інституційна спроможність			
	Агентства розвитку	Dolnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego, Агентство інновацій, RIS офіс	Агенція розвитку Дніпропетровської області (існує, але слабо фінансується)
	Стратегічне планування	ЄС-підходи, смарт-спеціалізація, інтегровані інвестиції	Стратегія 2021–2027 є, але слабка реалізація
	Доступ до фінансування ЄС	Повний	Обмежений (через статус держави-кандидата)

Складено на основі [7-12].

Тож, враховуючи *співставність регіонів*, вважається за можливе та доцільне проведення аналізу розвитку **Нижньосілезького воєводства** (як частини південно-західного макрорегіону Польщі, рівень NUTS-1 за європейською статистичною кваліфікацією) та можливість екстраполяції отриманих результатів дослідження для надання рекомендацій по подальшому розвитку **Дніпропетровської області** (як частини потенційного промислового макрорегіону). Такий метод є ефективним ще й з причини крайнього браку статистичної інформації, який склався з об'єктивних обставин воєнного стану.

Взагалі, Польща має відносно збалансований регіональний розподіл населення, що призводить до появи важливих центрів розвитку. Відносно велика кількість населення працездатного віку підтримувала економічні показники Польщі в останні десятиліття. Однак, цей збалансований розподіл населення змінюється, оскільки великі міста стають центрами тяжіння для населення Польщі, тоді як сільські регіони стикаються зі швидким скороченням населення.

Найвищу продуктивність праці в Польщі прогнозовано мають метрополії, що частково пов'язано з більшою спеціалізацією в сфері послуг. Натомість, сільська економіка, як правило, зосереджується на

більшій частці працівників в основних видах діяльності (сільське та лісове господарство). На місцевому рівні муніципалітети, розташовані в межах вільних земельних угідь, приваблюють найбільше підприємств і працевлаштовують найбільше людей у Польщі.

Виконання місцевих бюджетів у Нижньосілезькому воєводстві.

У 2023 році органи місцевого самоврядування Нижньосілезького воєводства (гміни, повіти, міста на правах повітів) отримали доходи у розмірі 27 985,8 млн зл. та понесли витрати у розмірі 29 911,8 млн зл. Темпи зростання доходів органів місцевого самоврядування в регіоні (по відношенню до попереднього року) склали

4,3% (4,7% загалом по країні), але з урахуванням рівня інфляції (11,4%) доходи зменшилися на 7,1%. Темпи зростання витрат органів місцевого самоврядування в регіоні склали 8,4%, тоді як середній показник по всіх органах місцевого самоврядування в країні становив 8,8%.

Аналіз ступеня виконання бюджету показує, що гміни реалізували доходи на рівні нижчому за запланований (94,2%), а в повітах реалізація плану доходів була на рівні 98,1%, тоді як у містах, що мають права повіту, та в цілому воєводства – на рівні, вищому за запланований, – відповідно 100,5 та 101,0%, при виконанні видатків на рівні, нижчому за запланований (відповідно 89,9%, 93,1, 96,2 та 98,0%, табл. 2).

Таблиця 2

Доходи, видатки та баланс бюджетів адміністративних одиниць Нижньосілезького воєводства у 2023 р

Адміністративні одиниці (АО)	Доходи			Видатки			Баланс бюджету				
	план	факт	% вико- нання плану	план	факт	% ви- ко- нання плану	Сальдо, тис. зл.	дефіцит		профіцит	
								тис. зл.	Кіль- кість АО	тис. зл.	Кіль- кість АО
ВСЬОГО	28 831 617	27 985 815	97,1	32 268 019	29 911 847	92,7	-1 926 032	-2 337 266	170	411 234	26
Гміни, в т.ч.:	14 583 893	13 739 329	94,2	16 709 510	15 026 597	89,9	-1 287 268	-1 393 718	146	106 450	19
— міські	4 393 025	4 085 573	93,0	4 897 398	4 383 781	89,5	-298 208	-325 528	26	27 319	5
— сільські	4 585 838	4 344 182	94,7	5 311 777	4 738 724	89,2	-394 542	-456 948	67	62 406	9
— змішані	5 605 029	5 309 574	94,7	6 500 335	5 904 092	90,8	-594 518	-611 242	53	16 724	5
Повіти	3 519 709	3 452 038	98,1	3 832 432	3 567 994	93,1	-115 955	-130 838	20	14 883	6
Міста на правах повітів	8 614 994	8 660 862	100,5	9 845 405	9 473 572	96,2	-812 710	-812 710	4	0	0
Самоврядуван- ня воєводства	2 113 021	2 133 585	101,0	1 880 672	1 843 684	98,0	289 901	0	0	289 901	1

Складено на основі [13].

Результати аналізу вказують на поліпшення результату порівняно з планом у бюджетах 186 місцевих органів влади в регіоні, з яких:

22 отримали надлишок при запланованому дефіциті;

160 реалізували дефіцит нижчий за запланований;

4 отримали надлишок вищий за запланований.

Аналіз змін рівня доходів і витрат місцевих органів влади Нижньої Сілезії в 2014–2023 рр. дозволяє помітити *постійну тенденцію до зростання* з 2015 р. У 2023 бюджетному році зростання витрат випередило зростання доходів (на 4,1 процентного пункту), що виразилося в дефіциті на суму 1 926,0 млн злотих (рис. 1).

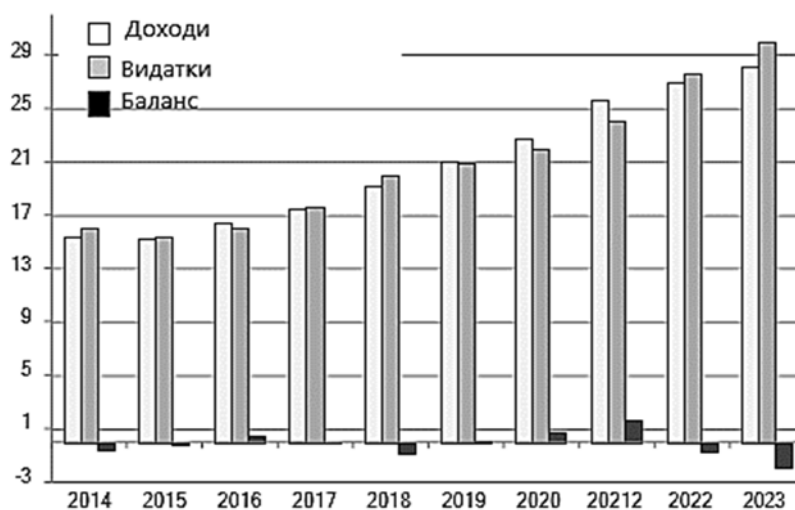

Рис. 1. Доходи, видатки та баланс бюджетів адміністративних одиниць Нижньосілезького воєводства у 2014–2023 рр., млрд зл.

Складено на основі [13].

Детальний розгляд структури доходів бюджетів Нижньосілезьського воєводства, у розрізі адміністративних одиниць, виглядає наступним чином (табл. 3).

Зростання доходів є результатом поповнення бюджетів органів місцевого самоврядування коштами, призначеними для зміцнення інвестиційного потенціалу органів місцевого самоврядування, а також доповнення доходів частиною загальної субвенції та коштами з Фонду допомоги, які мали забезпечити фінансування та співфінансування підтримки України,

зокрема громадян, які постраждали від збройного конфлікту.

Індекс динаміки капітальних доходів для одиниць місцевого самоврядування Нижньої Сілезії у 2023 році коливався від 76,3% (воєводства місцевого самоврядування) до 188,4% (муніципалітети). Дохід від капіталу воєводства місцевого самоврядування зменшився на 41,7 млн злотих (23,7%). Дохід від капіталу міст з правами повіту збільшився на 2,9 млн злотих (0,4%), повітів — на 93,1 млн злотих (25,1%), а муніципалітетів — на 1 127,3 млн злотих (88,4%).

Таблиця 3

Динаміка доходів адміністративних одиниць Нижньосілезьського воєводства у 2023 році

Адміністративні одиниці АО	2022			2023					Динаміка доходів (2022 = 100%)		
	Доходи всього	У т.ч.		Доходи всього	У т.ч.		Структура доходів		загалом	поточні	капітальні
		поточні	капітальні		поточні	капітальні					
	[тис.зл]							[%]			
Всього	26 835 005	24 202 861	2 632 144	27 985 815	24 172 160	3 813 654	86,4	13,6	104,3	99,9	144,9
Гміни, в т.ч:	13 660 763	12 385 489	1 275 275	13 739 329	11 336 798	2 402 531	82,5	17,5	100,6	91,5	188,4
— міські	3 941 968	3 534 695	407 272	4 085 573	3 409 415	676 158	83,5	16,5	103,6	96,5	166,0
— сільські	4 520 627	4 138 496	382 131	4 344 182	3 572 938	771 245	82,2	17,8	96,1	86,3	201,8
— змішані	5 198 168	4 712 297	485 872	5 309 574	4 354 445	955 129	82,0	18,0	102,1	92,4	196,6
Повіти	3 166 891	2 796 374	370 516	3 452 038	2 988 453	463 586	86,6	13,4	109,0	106,9	125,1
Міста на правах по- віту	8 333 246	7 523 222	810 024	8 660 862	7 847 912	812 949	90,6	9,4	103,9	104,3	-
Самоврядування воєводства	1 674 106	1 497 777	176 329	2 133 585	1 998 998	134 588	93,7	6,3	127,4	133,5	-

Складено на основі [13].

Результати аналізів показують, що збільшення доходів органів місцевого самоврядування Нижньої Сілезії у 2023 році — на 1 150,8 млн злотих (4,3%) порівняно з попереднім роком — було результатом збільшення власних доходів та збільшення загальних сум субсидій та міжбюджетних трансфертів. Значна різниця в динаміці доходів між місцевими органами самоврядування Нижньосілезьського воєводства у 2023 році відобразилася на суттєвій зміні їхньої структури. Результати порівнянь свідчать про те, що доходи органів місцевого самоврядування в регіоні, порівняно із середнім показником для органів місцевого самоврядування в країні, залишаються *помітно вищими за власними доходами, але нижчими за загальними субсидіями та цільовими субсидіями*.

Частка власних доходів у доходах місцевих органів самоврядування Нижньої Сілезії у 2023 році коливалася в таких діапазонах:

- міські муніципалітети — від 37,7% (Пілава-Гурна) до 77,0% (Карпач);
- сільські муніципалітети — від 22,3% (Левін-Клодзький) до 82,1% (Кобежице);
- змішані місько-сільські муніципалітети — від 26,3% (Сцінава) до 76,6% (Польковіце);
- повіти — від 12,6% (Лвувецький) до 62,4% (Вроцлавський);
- міста з правами повіту — від 42,9% (Єлень-Гура) до 70,2% (Вроцлав);

Структура доходів органів місцевого самоврядування воєводства відображена на рис. 2.

Вкрай цікавим вважається аналіз доходів бюджетів адміністративних одиниць воєводства по джерелам наповнення (рис. 3).

Відповідно до інфографіки, саме *власні децентралізовані доходи* становлять основу бюджетного надходження у гмінах. У той же час *райони (повіти) та міста на правах повітів залишаються вкрай залежними від трансфертів з державного бюджету*, хоча, варто відзначити, що доля їх поступово знижується. Фінансова відповідність щодо обсягу доходів на одного мешканця абсолютно корелює із структурою доходів і відображається у табл. 4.

Результати порівняння середніх доходів в регіоні із середніми показниками по країні показують, що в 2023 році всі громади воєводства отримали рівень доходів на 1 мешканця, вищий за середні показники по країні, тоді як доходи повітів, міст на правах повітів та самоврядування воєводства були нижчими за середні показники для цього типу одиниць в країні.

Для порівняння — доходи на душу населення, розраховані для всіх місцевих одиниць в країні в 2023 році, склали 9603 злотих і були вищими на 465 злотих (5,1%) від отриманих у попередньому році.

У свою чергу, структура видатків виглядає наступним чином (рис. 4).

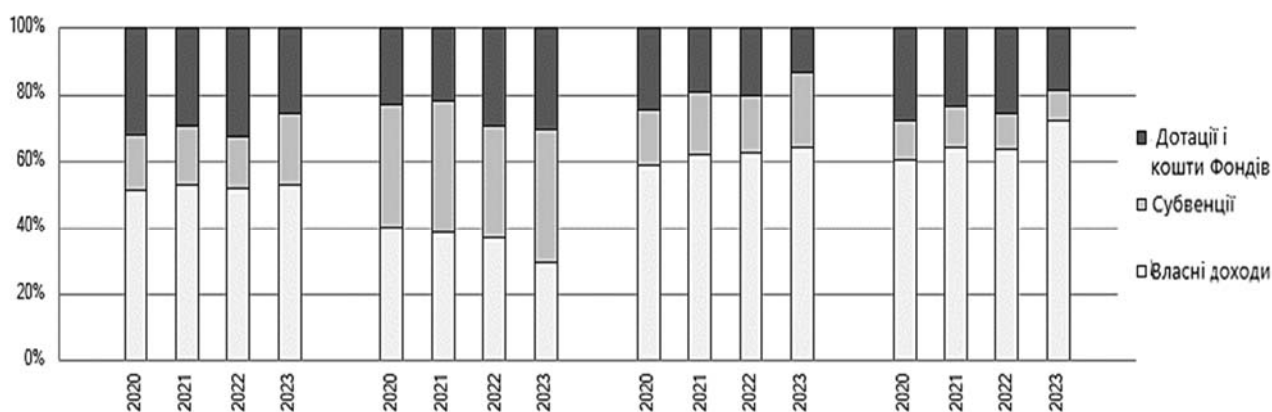

Рис. 2. Структура доходів органів місцевого самоврядування Нижньосілезького воєводства у 2020-2023 рр., %

Складено на основі [13].

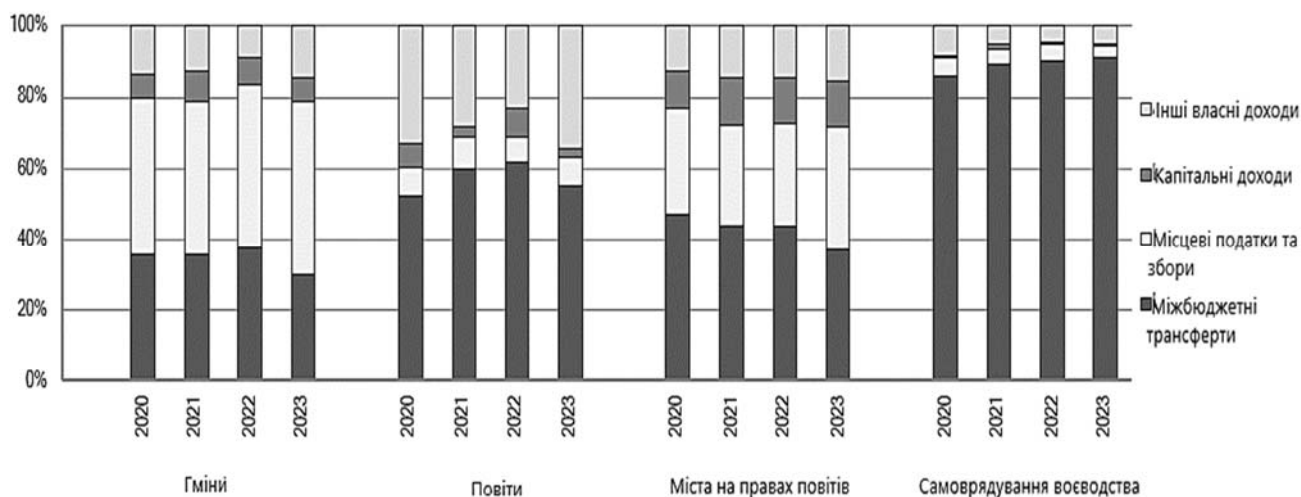

Рис. 3. Структура доходів бюджетів адміністративних одиниць воєводства по джерелам наповнення у 2020-2023 рр., %

Складено на основі [13].

Таблиця 4

Доходи у адміністративних одиницях Нижньосілезького воєводства на 1 мешканця у 2022-2023 рр., у злотих [13]

Адміністративна одиниця	2022			2023			Зміна величини доходів		
	Доходи всього	В т.ч.:		Доходи всього	В т.ч.:		Доходи всього	В т.ч.:	
		поточні	капіт.		поточні	капіт.		поточні	капіт.
УСЬОГО	9 279	8 369	910	9 707	8 384	1 323	428	15	413
Гміни, в т.ч.:	7 020	6 365	655	7 082	5 844	1 238	62	-521	583
— міські	6 338	5 683	655	6 640	5 541	1 099	302	-142	444
— сільські	7 607	6 964	643	7 535	6 197	1 338	-72	-767	695
— змішані	7 123	6 457	666	7 098	5 821	1 277	-25	-636	611
Повіти	1 627	1 437	190	1 779	1 541	238	152	104	48
Міста на правах повіту	8 808	7 952	856	9 182	8 320	862	374	368	6
Самоврядування воєводства	579	518	61	740	693	47	161	175	-14

Слід зауважити на тому факті, що у структурі витрат на реалізацію програм та проектів за кошти ЄС переважали витрати на завдання, що виконувалися в рамках таких розділів:

▪ Транспорт та зв'язок — 31,7%;

▪ Освіта та виховання — 21,9%;

▪ Муніципальні послуги та охорона навколишнього середовища — 21,0%;

▪ Державне управління — 6,1%.

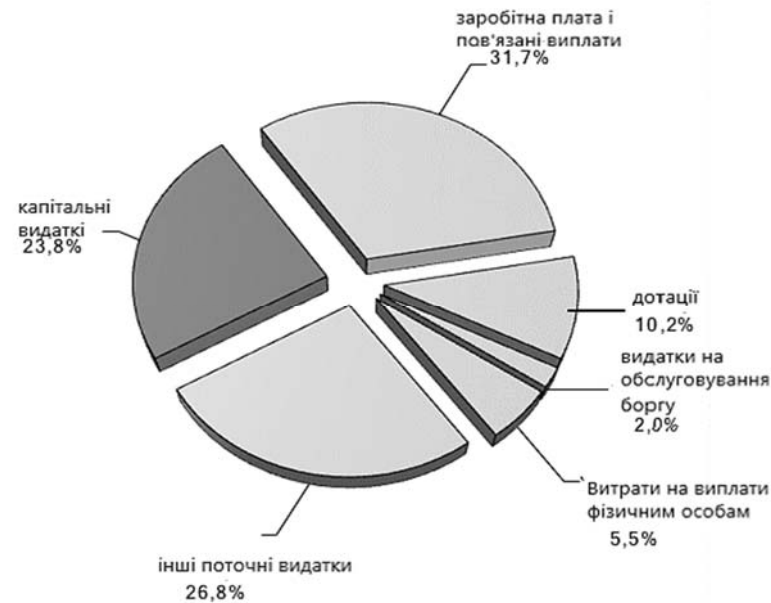

Рис. 4. Структура загальних витрат органів місцевого самоврядування Нижньосілезького воєводства у 2023 р. (з розподілом на капітальні витрати та групи поточних витрат)

Складено на основі [13].

Характеризуючи загальний стан соціально-економічного розвитку Нижньосілезького воєводства серед інших регіонів Польщі, доцільним є використання методики українських науковців, згідно з яким відповідно до розрахованого інтегрального індексу роз-

витку, регіони Польщі сегреговані на декілька груп із рівнем розвитку відповідно: високий, вищий за середній, середній, нижчий за середній та низький [10]. Інфографіка польських регіонів за таким розподілом представлена на рис. 5.

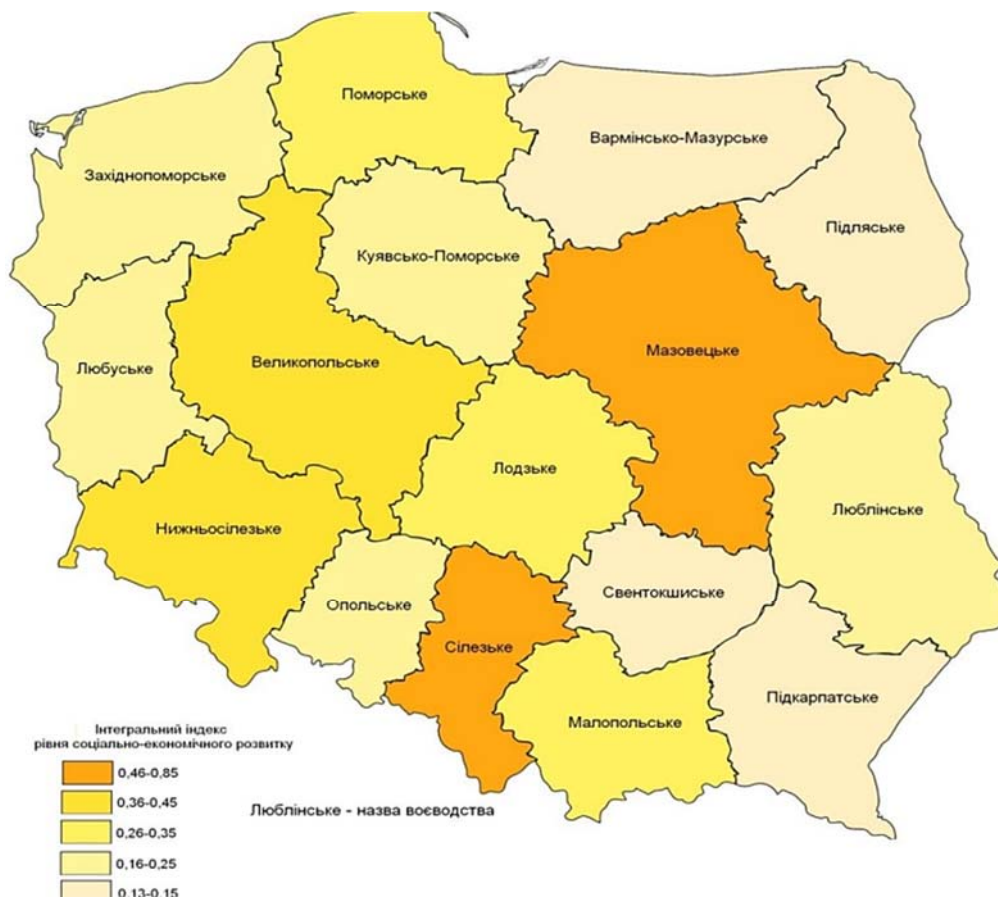

Рис. 5. Розподіл воєводств Польщі відповідно до інтегрального індексу рівня соціально-економічного розвитку [10]

Нижньосілезьке воєводство за згаданим інтегральним займає друге місце після центрального Мазовецького з центром у Варшаві (промислового ядра економіки Польщі, де сконцентрований основний обсяг інвестицій).

Водночас, Нижньосілезьке воєводство разом із Поморським, Великопольським, Сілезьким, Лодзьким, сформували промислове ядро навколо потужного центру - Варшави. Ці регіони мають значний промисловий та сільськогосподарський потенціал, високі показники валового регіонального продукту, порівняно високі доходи та рівень зайнятості населення.

Порівняльний аналіз Нижньосілезького воєводства та Дніпропетровської області у розрізі видатків місцевих бюджетів

Варто відзначити, що Дніпропетровська область у своєму соціально-економічному рівні серед регіонів України абсолютно відповідає становищу Нижньосілезького воєводства. Область стабільно займає позиції на верхніх щаблях рейтингу соціально-економічного становища регіонів України. Прямий кореляційний аналіз питомої ваги видатків воєводства і області демонструють їх відповідність (Табл. 5):

Таблиця 5

Видатки Нижньосілезького воєводства та Дніпропетровської області
(питома вага у загальному обсязі видатків, %)

Нижньосілезьке воєводство		Дніпропетровська область	
Стаття видатків	Питома вага у загальному бюджеті воєводства, %	Стаття видатків	Питома вага у загальному бюджеті області, %
Капітальні видатки	23,8	Економічна діяльність ЖКГ	29,62
Заробітна плата і пов'язані виплати	31,7	Загальнодержавні функції	24,8
Витрати на виплати фізичним особам	5,5	Соціальний захист	5,9
Дотації	10,4	Охорона здоров'я	39,74
Інші поточні витрати	26,8	Освіта	
		Охорона навколишнього середовища Громадський порядок та безпека Духовний та фізичний розвиток	

Складено на основі [13-14].

Кореляційна тотожність територій та їх рівень соціально-економічного розвитку дає можливість провести комплексний аналіз виконання місцевих бюджетів

Нижньосілезького воєводства на усіх рівнях місцевого самоврядування (Табл. 6) та екстраполювати висновки для Дніпропетровської області:

Таблиця 6

Аналіз виконання місцевих бюджетів Нижньосілезького воєводства на усіх рівнях місцевого самоврядування за 2023 р., у злотах

Адм. одиниця	Доходи	У т.ч. власні доходи	Видатки	У т.ч. видатки капітальні	Операційний результат*	Виконання бюджету (баланс)	Державний борг
Воєводство в цілому	27 985 814 845	15 412 818 203	29 911 846 679	7 132 285 172	1 392 598 890	-1 926 031 834	10 431 719 212
Самоврядування воєводства	2 133 585 467	1 547 206 698	1 843 683 987	613 792 424	769 106 071	289 901 480	96 256 600
Повіти	3 452 038 443	1 028 504 016	3 567 993 626	629 098 350	49 557 259	-115 955 183	519 607 801
Міста на правах повіту	8 660 861 955	5 572 098 057	9 473 571 643	1 620 862 435	-4 796 747	-812 709 688	5 582 079 010
Гміни взагалі	13 739 328 980	7 265 009 432	15 026 597 423	4 268 531 962	578 732 307	-1 287 268 443	4 233 775 801
В т.ч.	4 085 572 870	2 303 788 876	4 383 781 360	1 099 697 352	125 331 156	-298 208 489	1 255 316 447
— гміни міські							
— гміни сільські	4 344 182 112	2 238 557 021	4 738 724 365	1 448 062 681	282 275 821	-394 542 253	985 873 997
— гміни змішані	5 309 573 998	2 722 663 536	5 904 091 698	1 720 771 930	171 125 330	-594 517 700	1 992 585 356

* Різниця між поточними доходами та поточними витратами.

Складено на основі [13].

Як можна зазначити з табл. 6, *бюджети повітів, міст на правах повітів та гмін є планово збитковими, а бюджет самоврядування воєводства є прибутковим за планом*. Водночас, навіть за умови планової збитковості, вищевказані бюджети були у досліджуваному році виконані із меншим дефіцитом. *Бюджетне балансування* досягається шляхом:

- міжбюджетних трансфертів,
- проектів ЄС, що реалізуються в якості інвестиційних програм.

Вище зазначалося, що серед подібних проектів ЄС, які виконуються на регіональному рівні у Польщі, переважають *логістичні, транспортні проекти, а також, екологічні заходи*.

Говорячи взагалі, слід зауважити, що актуальним трендом економічних та виробничих процесів в Європі останніх років є тенденція, що *Польща стає найпопулярнішим напрямком ніаршорингу*, тобто переносу бізнес-процесів у країну, територіально близьку від країни-резидента. Так, згідно зі звітом Reuters Events «Зміна покоління у стратегії постачання: глибоке

глобальне та європейське дослідження ближнього постачання, ніршорингу та ресорингу у постпандемічному світі», Польща є найпопулярнішим місцем для переміщення бізнесу в Європі [15]. Така позиція Польщі ґрунтується на трьох ключових стовпах: **її робочій силі, географічному розташуванні та базовій інфраструктурі**. Ці фактори вже зробили Польщу критичним центром виробництва в Європейському Союзі та сприяли 30-річному зростанню валового внутрішнього продукту (ВВП; за винятком 2020 року, коли пандемія досягла піку). Це рекордний період зростання для всіх держав-членів ЄС з так званого Східного блоку, особливо між 2004 і 2019 роками. Однак зростання ВВП Польщі за останні 25 років (1997-2022) не має аналогів, сягнувши 172% (порівняно з 74% в Угорщині, 134% в Румунії, 75% в Чеській Республіці та 123% у Словаччині).

Продуктивна робоча сила є найважливішим активом Польщі, що дозволяє їй досягти та підтримувати високе місце серед європейських виробничих гігантів. Вона характеризується конкурентоспроможною заробітною платою (40% від середнього показника по ЄС), багатовіковим досвідом промислового виробництва та високим рівнем продуктивності праці, який постійно зростає протягом останніх 30 років. Цьому ще більше сприяє давня промислова база, особливо у важкій та хімічній промисловості.

Лише шість інших країн ЄС-28 мають нижчу вартість погодинної праці, ніж Польща. Хоча погодинна вартість польської праці приблизно на 40-50% вища, ніж у Китаї, вона становить лише 40% від середньої заробітної плати в ЄС і майже на 70% нижча, ніж у німецького працівника (рис. 6).

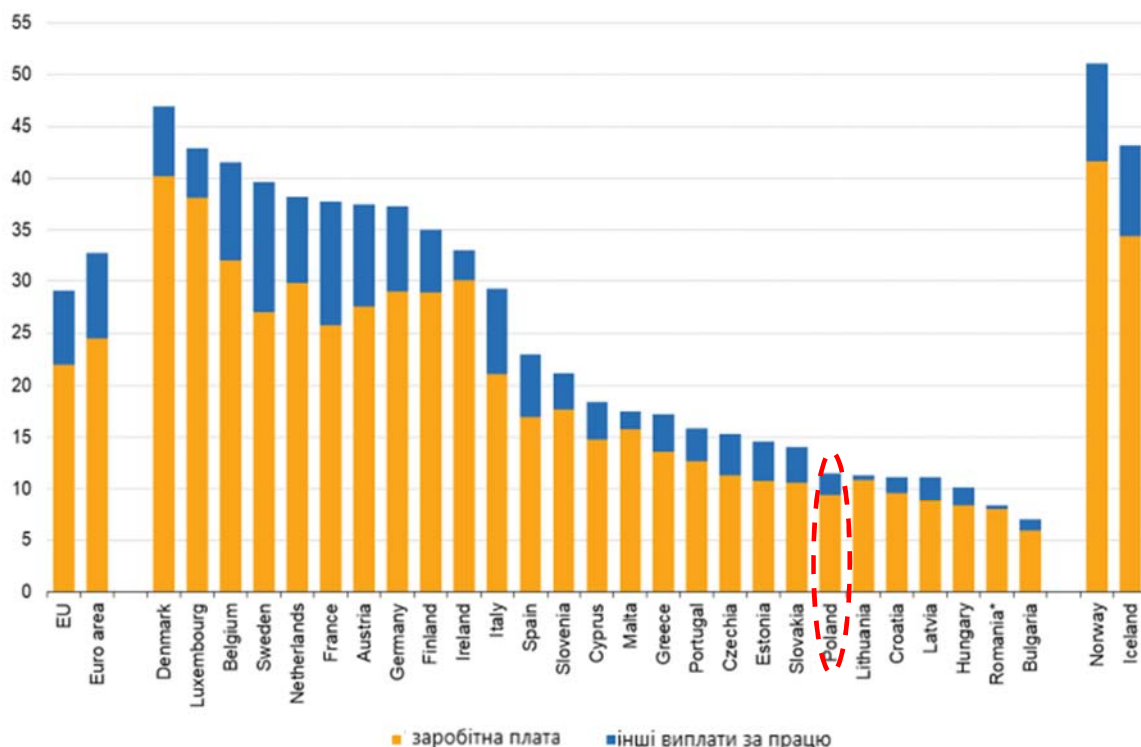

Рис. 6. Розрахункова вартість робочої сили за годину в країнах ЄС в 2022 р., євро [13]

Європейські підприємці однозначно визначили **скорочення ланцюгів поставок та зниження ризиків як два найважливіші фактори, що впливають на зміни в стратегіях постачання**.

Привабливе розташування Польщі в Центральній Європі та в межах спільного європейського ринку, є рушійною силою розвитку та зростання продуктивності. Польща посідає 15-е місце у світі за доданою вартістю виробництва в доларах, поступаючись лише Нідерландам та Іспанії, незважаючи на те, що посідає 38-е місце за чисельністю населення та 23-тє за номінальним ВВП [16]. Зручне розташування поєднується з гарною інфраструктурою. Польща є четвертою за величиною країною в ЄС за обсягом перевезених автомобільним транспортом вантажів, випереджаючи такі країни, як Італія та Нідерланди. Водночас, значно гірші показники з точки зору морського та повітряного транспорту. Як наголошує Reuters Events, Польща вже сприймається як привабливе місце для

виробництва, особливо в той час, коли компанії аналізують та реорганізують свої ланцюги поставок, щоб скоротити їх. Конкурентоспроможність витрат та близькість до європейського ринку (особливо близькість до економічного гіганта Німеччини) формують основу сильної позиції Польщі. Однак для продовження цього розвитку необхідно впроваджувати висококваліфіковане, технологічно просунуте виробництво та підвищувати продуктивність праці на одного працівника. Такі інвестиції забезпечать, щоб Польща могла повною мірою використовувати свій поточний потенціал розвитку.

Ураховуючи наведене, а також, відзначене на початку дослідження припущення про те, що аналіз та використання потенційних можливостей країн-сусідів, максимальне задіяння суспільних ресурсів, використання Україною міжнародної зацікавленості у Польщі, на нашу думку, є можливим для використання у проектах, які на даний час реалізуються, або

можуть бути реалізованими Євросоюзом у Польщі за потенційною участю можливостей українських регіонів шляхом, наприклад, підписання трьох сторонніх угод. Так, вже зазначалося раніше [17–18], польські регіони мають значне зацікавлення в реалізації європейських енергетичних проєктів, пов'язаних із декарбонізацією, водневою енергетикою. В той же час, старопромислові регіони України, а Дніпропетровська область є яскравим представником таких регіонів, мають об'єкти промислової інфраструктури, які до початку бойових дій активно використовувалися у якості копалень, зокрема, соляних, а отже, за наявності інвестицій, можуть бути відновлені у повоєнному розвитку для використання у циклі водневої інфраструктури. І якщо на даний час напряду приймати участь у проєктах Євросоюзу України поки не в змозі, а європейські стейкхолдери також вважають пряме інвестування в Україну вкрай ризикованим, то впровадження таких тристоронніх проєктів з урахуванням потенційних можливостей старопромислових регіонів України та зацікавленості від ЄС у Польщі може значно покращити фінансування на місцевому рівні, зробити швидше та ефективніше шлях України до європейської статистичної системи на рівні макрорегіонів (NUTS-1).

Кластерні кейси енергетичного самозабезпечення громад: досвід Польщі. Серед низки успішних кейсів, які доцільно запозичити у країн-сусідів, і в першу чергу Польщі, слід зазначити кластерну роботу у регіонах, адже, кластерний підхід дозволяє об'єднати підприємства, науково-освітні установи, місцеву владу та громадянське суспільство навколо спільних цілей розвитку. Так, показовим є досвід Нижньосілезького воєводства зокрема щодо енергетичної трансформації, а саме розвитку двох потужних місцевих енергетичних кластерів. Динамічно розвивається енергетичний кластер, що діє в Нижній Сілезії – Олавський енергетичний кластер. Другим, зокрема у Згожелецькому повіті, є Згожелецький кластер розвитку відновлюваних джерел енергії та енергоефективності (ZKlaster) – один із кластерів, що найшвидше розвиваються у Польщі (рис. 7).

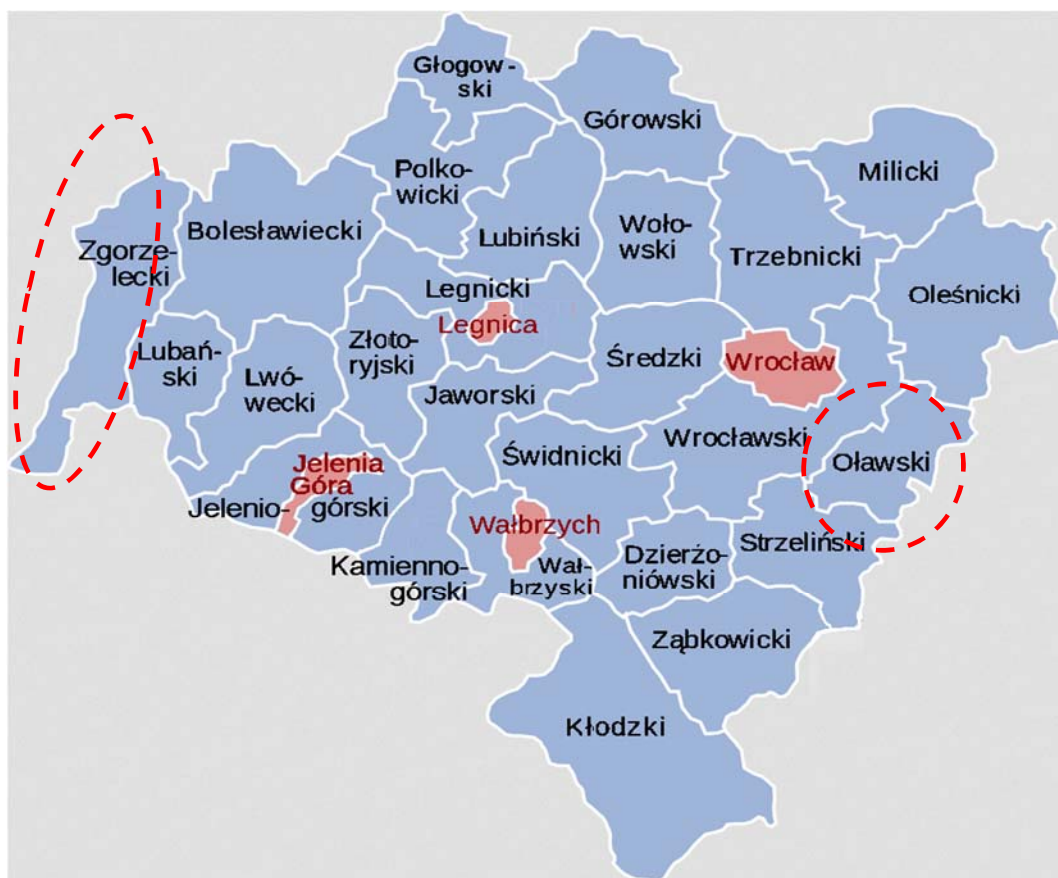

Рис. 7. Згожелецький та Олавський повіти на території Нижньосілезького воєводства [19]

Серед багатьох кластерів, що виникли останніми роками, два Нижньосілезькі кластери виділяються своєю високою ефективністю. Компанії-члени ZKlaster будують найбільший комплекс фотоелектричних ферм у Польщі – Park Słoneczny ZKlaster I та ZKlaster II. Між Богатинією та Згожельцем будуть побудовані установи загальною потужністю 49 МВт.

Найближчим часом учасники кластера зможуть будувати проєкти відновлюваної енергетики загальною потужністю 500 МВт у межах операційної зони кластера. Цього буде достатньо для задоволення енергетичних потреб усіх мешканців у межах операційної зони кластера. При цьому роль місцевих органів влади та наукових установ є вирішальною.

Кліматична стратегія Польщі стосується, перш за все, переходу до економіки з низьким рівнем викидів, досягнення максимально можливої кліматичної нейтральності та максимально можливого використання найефективніших технологічних пристроїв у промисловості та домогосподарствах.

В рамках реалізації завдань кластеру, Нижня Сілезія займає пріоритетні позиції, коли йдеться про використання коштів на реалізацію завдань, пов'язаних з відновлюваними джерелами енергії. Планується у Нижній Сілезії створення долини електромобільності – економічної зони, розумною спеціалізацією якої є електромобільність. Це також включає гібридні приводи, транспортні засоби з низьким рівнем викидів, водневі приводи та водневі паливні елементи. У воеводстві зможуть зосередитися світові компанії, які виробляють компоненти для таких транспортних засобів [19]. Електромобільність у Нижній Сілезії – це не

лише виробництво електромобілів, а й еко-переобладнання вживаних транспортних засобів, що вже є фактом у цьому регіоні. Доцільно зауважити, що у енергетичних кластерах у Сілезії задіяні також, у якості організаторів – органи місцевого самоврядування, науковий супровід організовано Краківською гірничо-металургійною академією AGH – одним з найкращих вишів у Польщі. Колектив фахівців, що складається із експертів, радників та спеціалістів різних галузей, об'єднаних у Smart Energy Lab («Розумну енергетичну лабораторію»). Гміни вказаних повітів отримали дозволи на обладнання біо-газових установок.

У 2021 році у Нижній Сілезії вже функціонувало 12 активно діючих кластерів, в тому числі один, що має статус Національного ключового кластера (НКК), тобто має важливе значення для економіки країни та високої міжнародної конкурентоспроможності (рис. 8).

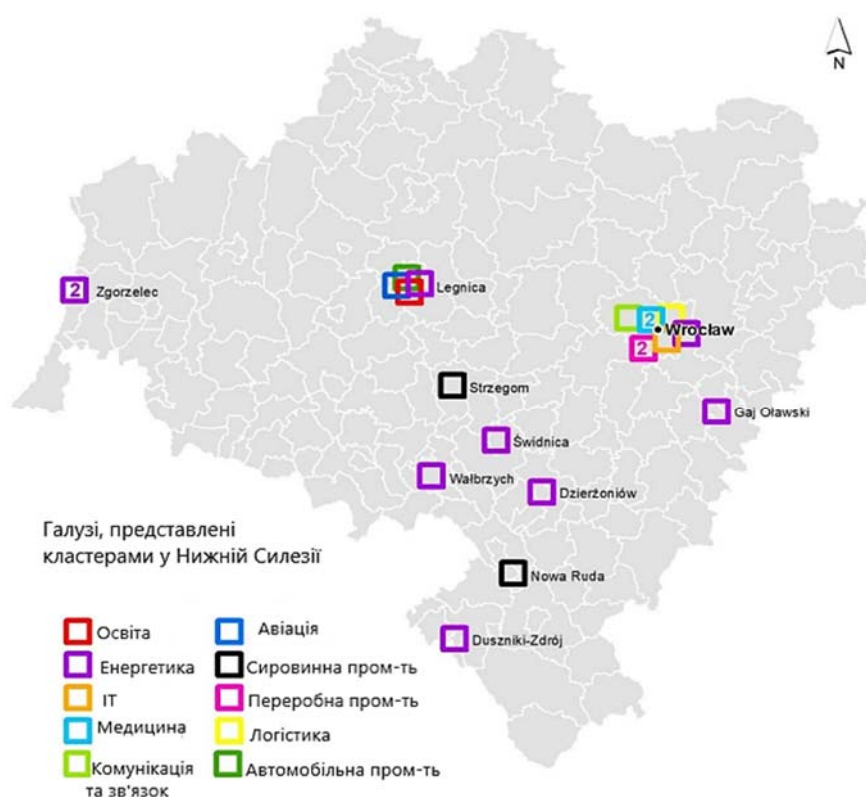

Рис. 8. Галузі, представлені кластерами на території Нижньосілезького воєводства [20]

Відзначаючи кореляційну тотожність регіонів Нижньосілезького воєводства і Дніпропетровської області, водночас слід зазначити, що за даними Українського кластерного альянсу, на даний час на Дніпропетровщині реалізується лише 1 кластерний проєкт – кластер поліграфічної індустрії, видавництва та цифрових технологій поліграфія: логістика, сервіс, якість (між Магдалинівською та Дніпровською громадами) [21].

В той же час, три громади Дніпропетровщини доєдналися у кінці 2024 року до Коаліції «Енергетичний перехід» – спілки громадських організацій, муніципалітетів та активних громадян, що об'єднали зусилля для сприяння переходу України до ощадливого енергоспоживання та використання відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Проте, кластерні проєкти потребують не тільки консалтингової та експертної допомоги, а ще

й фахової допомоги від влади, науки, залучення відповідних технологій, як , наприклад, біо-газового обладнання. Тож, активний процес створення кластерів, зокрема, у енергетичній сфері у громадах Дніпропетровської області має допомогти невеликим громадам досягнути енергетичного самозабезпечення, а локалізовану енергетичну систему країни убезпечити від викликів воєнного часу.

Нижньосілезьке воєводство – інноваційно розвинений регіон з сильною інфраструктурою, високим рівнем R&D, євроінтеграційним плануванням та економічною диверсифікацією. Дніпропетровська область – потенційно потужний індустріальний центр, але з високою ресурсною залежністю, екологічним навантаженням, обмеженою інституційною спроможністю та потребою в неоіндустріальній реконструкції.

Можлива неоіндустріальна структурна динаміка економіки Дніпропетровської області у 2020–2035 роках під впливом воєнних дій та євроінтеграційної підготовки до вступу до ЄС має передбачає трансформацію її промислової основи в умовах цифровізації, екологізації та глобальної конкуренції. Цей процес буде супроводжуватися зміною галузевої структури, форм господарювання, технологічної бази та інтеграції у міжнародні виробничі ланцюги. Характерними рисами цих процесів, зокрема беручи до уваги досвід Нижньосілезького воєводства Польщі можуть бути наступні. По-перше, перехід від класичної ресурсної моделі до інноваційно-орієнтованої економіки. По-друге, поступовий перехід від переважання важкої індустрії до переважно високотехнологічного та середньо-високотехнологічного виробництва. По-третє, розвиток інтелектуального виробництва, смарт-промисловості, дуальних кластерів.

Як показало проведене дослідження, ключовими напрямами повоєнної неоіндустріальної трансформації економіки Дніпропетровщини в умовах євроінтеграції можуть бути наступні. В металургійній та гірничодобувній галузях: декарбонізація, модернізація домен, впровадження водневих технологій; перехід від експорту руди до експорту напівфабрикатів та готової

продукції з високою доданою вартістю; розвиток смарт-машинобудування: розвиток інжинірингових кластерів, технопарків при університетах, оборонка, дрони, агромашини, цифрові системи управління; роботизація та цифровізація: автоматизація шахт, заводів, логістичних комплексів, підвищення попиту на інженерні кадри, технічні освітні хаби; енергетичний перехід: створення індустрії зеленої енергетики (сонячні панелі, водень), розвиток інфраструктури для акумуляторів, систем зберігання енергії; біоекономіка та агропереробка: комплекси з глибокої переробки с/г продукції, біогазу, біопластику, розвиток екологічного кластеру: харчові інновації, зелена упаковка; інституційні передумови: запуск індустріальних парків у Кривому Розі, Кам'янському, Павлограді, Нікополі та ін., публічно-приватні партнерства, міжнародна технічна допомога (ЄС, GIZ), програма “Неоіндустріального прориву (відновлення) Дніпропетровщини – 2035” (освіта, ІТ, інновації); зовнішня інтеграція: включення у глобальні ланцюги виробництва ЄС (машинобудування, компоненти); співпраця з Польщею, Німеччиною, Туреччиною, Південною Кореєю.

Авторська прогнозна оцінка структурної динаміки економіки Дніпропетровської області наведена в табл. 7.

Таблиця 7

Прогнозні оцінки структурної динаміки економіки Дніпропетровщини за галузями (2020 → 2035 рр.)*

Галузь	Статус у 2020	Динаміка до 2035
Металургія	35% ВРП	↓ До 20% — модернізація + декарбонізація
Гірничодобувна	20%	↓ До 10–12% — автоматизація, зелена енергетика
Машинобудування	10%	↑ До 15% — роботизація, ВПК, агромашини
ІТ та цифрові послуги	3%	↑ До 10% — розвиток smart-економіки
Біотехнології та фарма	<1%	↑ До 5% — медичні парки, біофабрики
АПК та харчова промисловість	6%	↑ До 10% — біоекономіка, переробка
Альтернативна енергетика	<1%	↑ До 7% — водень, сонце, вторсировина
Логістика, хаби	4%	↑ До 8% — міжнародна торгівля

* Авторська оцінка.

Для реалізації неоіндустріальної структурної динаміки у Дніпропетровській області у 2025–2035 роках необхідно вжити системних заходів у кількох ключових напрямах: промисловість, інновації, інфраструк-

тура, кадри, інституції. Нижче в табл.8 наведено структуровані заходи за напрямами, які відповідають сучасним викликам і потенціалу регіону.

Таблиця 8

Системні заходи за напрямами неоіндустріальної повоєнної економічної реконструкції економіки Дніпропетровської області в умовах підготовки до євроінтеграції *

Заходи	Пріоритетні напрями
1	2
Промислова трансформація та модернізація	
Модернізація металургії та гірничої галузі	Впровадження водневих технологій, декарбонізація, електропечі нового покоління
Створення смарт-фабрик	Роботизація, інтернет речей (IoT), штучний інтелект на виробництві
Підтримка ВПК та дронобудування	Кластери оборонної промисловості в Кривому Розі, Кам'янському
Зміна структури експорту	Перехід від сировини до експорту готової високотехнологічної продукції
Розвиток інновацій та ІТ-сектора	
Формування інноваційних хабів та ІТ-кластерів	Smart Dnipro Hub, інкубатори при університетах
Інтеграція індустріальних парків з R&D-структурами	Створення лабораторій і дослідницьких центрів на базі технопарків
Підтримка стартапів та венчурних інвестицій	Регіональні фонди інновацій, муніципальні гранти
Розвиток інфраструктури	
Будівництво індустріальних парків	Кривий Ріг, Кам'янське, Павлоград — зі спеціалізацією на робототехніці, логістиці

1	2
Модернізація логістичної інфраструктури	Міжнародні мультимодальні хаби, інтеграція з коридорами TEN-T
Інженерна та енергетична інфраструктура	SmartGrid, сонячні та водневі енергокомплекси
Людський капітал та освіта	
Модернізація технічної освіти	Освітньо-професійні кластери (університет + технікум + індустріальний парк)
Програми дуальної освіти	Участь підприємств у навчанні майбутніх працівників
Залучення кадрів з інших регіонів/країн	Міграційні пільги, службове житло, інфраструктура
Екологічна трансформація (Green Deal)	
Впровадження екологічних стандартів в індустрії	Екологічна сертифікація ISO, перехід на ВДЕ
Рекультивация промислових територій	Створення екоіндустріальних зон
Промисловий симбіоз	Використання відходів одних підприємств як ресурсів для інших
Інституційна підтримка	
Прийняття регіональної програми "Неоіндустріальне відновлення Дніпропетровщини – 2035"	З урахуванням кластерного, експортного, інноваційного потенціалу
Розвиток публічно-приватного партнерства	Залучення інвесторів до управління індустріальними парками
Державні стимулюючі механізми	Податкові пільги, компенсації за інфраструктуру, спрощення процедур підключення

* Авторська розробка.

Дніпропетровська область має значний потенціал для розвитку енергетичних кластерів завдяки своїй багатій мінерально-сировинній базі, яка включає значні запаси паливно-енергетичних ресурсів, а також розвиненій промисловій інфраструктурі. Для вирішення проблеми енергопостачання, зокрема, на локальному рівні, Україні потрібно не просто відновити зруйновану ворожими обстрілами енергетичну інфраструктуру, а збудувати нову децентралізовану енергетичну структуру, мережу малопотужних локальних генеруючих потужностей, яка забезпечить національному енергоринку маневреність, стійкість для споживачів та інвестиційну привабливість, забезпечить захист від маніпулювання ціною та від монопольних впливів на енергоринок великих гравців.

Висновки. Отже, безумовним успіхом для відновлення економіки буде ефективне поєднання дій національних «акторів» та стейкхолдерів-нерезидентів. Місцеві бюджети є базовою ланкою бюджетної системи України взагалі та регіонів зокрема, відіграють важливу роль у перерозподілі валового регіонального продукту та, в умовах реформи децентралізації, можуть стати основою для сталого повоєнного регіонального відновлення. Децентралізовані місцеві бюджети в Україні уже третій рік мають важливу балансує функцію стабілізатора, компенсаторного механізму для утримання основних фінансових показників та забезпечення основи життєдіяльності для населення.

Перспективи подальшого наближення адміністративно-територіального устрою України до європейського з організацією макрорегіонів рівня NUTS-1 вимагають необхідності врахування європейського же досвіду з цього питання, а Польща, з її континентальною формою органів місцевого самоврядування та територіальною близькістю до України, є найкращим паттерном для аналізу та практичного застосування.

В умовах крайнього браку статистичної інформації, аналіз та екстраполяція результатів ідентичних за показниками територіальних одиниць дають можливість провести певний кореляційний аналіз співставних самоврядних одиниць та надати відповідні рекомендації. Проведений аналіз виконання бюджетів у адміністративних одиницях промислового Нижньо-

сілезького воєводства продемонстрував абсолютну тождність структури їх доходів та витрат та дає можливість припустити ефективність стабілізуючих механізмів у разі бюджетного недовиконання.

Констатовано актуальний тренд у зовнішньо-європейській зацікавленості Польщею як країною для ніаршорингу, тобто, перенесення бізнес-процесів. Доведено, що за допомогою своєчасних правових, виробничих та маркетингових механізмів можна задіяти методи сприяння власного розвитку за допомогою використання «обертального моменту» країни-сусіда з економікою, яка розвивається більш активно. Місцевий та регіональний рівне у такому симбіозі є найбільш доцільним, адже дозволяє максимально використовувати наявний потенціал промислових регіонів.

Як одні з найбільш ефективних та показових кейсів, що впроваджуються польськими гмінами, зокрема, Нижньосілезького воєводства, констатовано кластерні кейси енергетичного самозабезпечення громад. Проведений аналіз комплексного характеру кластерів, наявність багатьох учасників, в тому числі, органів влади, провідних наукових та виробничих установ, місцевої громадськості, а також, багатоплановість кластерів (фотоелектричні ферми та біо-газові установки, співпраця регіонів у процесі енергетичної трансформації), дозволяють говорити про їх значну роль щонайменше у регіональній економічній структурі.

Перспективами розвитку кластерів у нашій країні, окрім вищенаведених, є зниження витрати промисловості на енергоносії, поліпшення екологічного стану навколишнього середовища, забезпечення сільськогосподарських органічними добривами, мінімізація витрат на теплопостачання, створення додаткових робочих місць, вирішення проблем з утилізацією побутових відходів.

Список використаних джерел

1. Стратегування смарт-спеціалізації країн та регіонів: європейський вимір / за ред. В. І. Ляшенка. НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2024. 243 с.

2. Від кризи до зростання: уроки ЄС для промислового відновлення України: колективна монографія / за ред. д.е.н., проф. В. А. Омеляненка. НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2024. 198 с.
3. Розвиток України в умовах мілітарного впливу: соціально-правові, економічні та екологічні аспекти : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 28 березня 2023 р.). У 2-х томах. Том 1. За заг. ред. Устименка В.А.; ред.-упоряд.: Градобоева Є.С., Ілларіонов О.Ю., Санченко А.Є. Київ: ВАІТЕ, 2023. 464 с.
4. Ebinger F., Kuhlmann S., Bogumil J. Territorial reforms in Europe: effects on administrative performance and democratic participation. *Local Government Studies*. 2019. No. 45 (1). P. 3. DOI: <https://doi.org/10.1080/03003930.2018.1530660>.
5. Local Government Transfer into the Process of Ukraine's European Integration: Achievements of Communities and Losses of the Executive Branch of Power. URL: <https://lex-localis.org/index.php/LexLocalis/article/view/1665>.
6. Swianiewicz P. Size of local government, local democracy and efficiency in delivery of local services – International context and theoretical framework. In: Swianiewicz P. (Ed.). *Consolidation or fragmentation? The size of local governments in Central and Eastern Europe*. 2002. URL: http://pdc.ceu.hu/archive/00006908/01/LGI_Consolidation-or-Fragmentation_2002.pdf.
7. Wojewodztwo dolnośląskie w liczbach. URL: <https://wroclaw.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/foldery/wojewodztwo-dolnoslaskie-w-liczbach-2024-folder,2,6.html>.
8. Головне управління статистики у Дніпропетровській області. URL: <http://www.dnprstat.gov.ua/>.
9. Główny Urząd Statystyczny / Metainformacje / Słownik pojęć / Pojęcia stosowane w statystyce publicznej. URL: <https://stat.gov.pl/metainformacje/sownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/>.
10. Мандрик І. Особливості регіонального розвитку продуктивних сил Польщі. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Сер.: Географічні науки*. 2018. № 10 (383). С. 87-92.
11. Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego. URL: https://wroclaw.stat.gov.pl/files/gfx/wroclaw/pl/defaultaktualnosci/752/2/26/1/rocznik_2023_dolnoslaskie_net_.pdf.
12. Ішук С. О., Созанський Л. Й., Ляховська О. В. Трансформації у промисловому секторі економіки України: регіональний вимір. *Регіональна економіка*. 2023. №1(107). С. 88-101. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-1-9>.
13. Regionalna izba obrachunkowa we Wrocławiu. URL: <https://bip.wroclaw.rio.gov.pl/>.
14. Обласний бюджет Дніпропетровської області. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0410000000/info/indicators?year=2023&month=12>.
15. Generational Change in Supply Strategy: An In-Depth Global and European Study of Near-Sourcing, Nearshoring and Reshoring in a Post-Pandemic World. *Reuters Events*. URL: <https://1.reutersevents.com/LP=34007>.
16. World Bank Group. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.MANF.KD?end=2021&locations=OE-PL&most_recent_value_desc=true&start=1995&view=chart.
17. Бородіна О. А. Декарбонізація та економічна безпека як аспекти формування повоєнної енергетики. *Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем* : матеріали наук.-практ. Інтернет-конференції (м. Кропивницький, 8 грудня 2023 р.). Кропивницький: ЦНТУ, 2023. С. 65-69.
18. Бородіна О. А. Використання в Україні досвіду регіонів Східної Польщі щодо програмної підтримки економічного розвитку. *Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (25 квітня 2024 року). Київ: СНУ ім. Даля, 2024. С. 179-185. URL: https://drive.google.com/file/d/1kv_B8pbgdhap76nd9sVilFN7PzzdhFc9/view?usp=sharing.
19. Dolnośląskie klastry energii napędzają transformację energetyczną. URL: <https://www.gramwzielone.pl/trendy/102281/dolnoslaskie-klastry-energii-napedzaja-transformacje-energetyczna>.
20. Analiza Gospodarcza Dolnego Śląska 2021. URL: <https://dawg.pl/wp-content/uploads/2021/07/Analiza-Gospodarcza-Dolnego-Slaska.pdf>.
21. Мапа кластерів, ресурсних центрів та комітетів УКА. *Український кластерний альянс*. URL: <https://www.clusters.org.ua/clusters-map/>.

References

1. Liashenko, V. I. (Eds.). (2024). *Strategizing smart specialization of countries and regions: European dimension*. Kyiv, IIE of NAS of Ukraine. 243 p. [in Ukrainian].
2. Omelianenko, V. A. (Eds.). (2024). *Vid kryzy do zrostantia: uroky YeS dla promyslovoho vidnovlennia Ukrainy* [From crisis to growth: EU lessons for the industrial recovery of Ukraine]. Kyiv, IIE of NAS of Ukraine. 198 p. [in Ukrainian].
3. Rozvytok Ukrainy v umovakh militarnoho vplyvu: sotsialno-pravovi, ekonomichni ta ekolohichni aspekty [Development of Ukraine under military influence: socio-legal, economic and environmental aspects]: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference. In 2 vol. Vol 1. Kyiv, VAITE. 464 p. [in Ukrainian].
4. Ebinger, F., Kuhlmann, S., Bogumil, J. (2019). Territorial reforms in Europe: effects on administrative performance and democratic participation. *Local Government Studies*, 45 (1), pp. 3. DOI: <https://doi.org/10.1080/03003930.2018.1530660>.
5. Local Government Transfer into the Process of Ukraine's European Integration: Achievements of Communities and Losses of the Executive Branch of Power. Retrieved from <https://lex-localis.org/index.php/LexLocalis/article/view/1665>.
6. Swianiewicz, P. (2002). Size of local government, local democracy and efficiency in delivery of local services – International context and theoretical framework. In: Swianiewicz P. (Ed.). *Consolidation or fragmentation? The size of local governments in Central and Eastern Europe*. 2002. Retrieved from http://pdc.ceu.hu/archive/00006908/01/LGI_Consolidation-or-Fragmentation_2002.pdf.
7. Wojewodztwo dolnośląskie w liczbach. Retrieved from <https://wroclaw.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/>

foldery/województwo-dolnoslaskie-w-liczbach-2024-folder,2,6.html.

8. Holovne upravlinnia statystyky u Dnipropetrovskii oblasti [Main Department of Statistics in Dnipropetrovsk Region]. Retrieved from <http://www.dnestrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

9. Pojęcia stosowane w statystyce publicznej [Terms used in official statistics]. *Główny Urząd Statystyczny*. Retrieved from <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/> [in Polish].

10. Mandryk, I. (2018). Osoblyvosti rehionalnoho rozvytku produktyvnykh syl Polshchi [Peculiarities of regional development of productive forces of Poland]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriya: Heohrafichni nauky – Scientific Bulletin of the Lesia Ukrainka Eastern European National University. Series: Geographical Sciences*, 10 (383), pp. 87-92 [in Ukrainian].

11. Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego [Statistical Yearbook of Dolnośląskie Voivodship]. (2023). Retrieved from https://wroclaw.stat.gov.pl/files/gfx/wroclaw/pl/defaultaktualnosci/752/2/26/1/rocznik_2023_dolnoslaskie_net_.pdf [in Polish].

12. Ishchuk, S. O., Sozanskyi, L. Y., Liakhovska, O. V. (2023). Transformatsii u promyslovomu sektori ekonomiky Ukrainy: rehionalnyi vymir [Transformations in the industrial sector of the economy of Ukraine: regional dimension]. *Rehionalna ekonomika – Regional Economy*, 1(107), pp. 88-101. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-1-9> [in Ukrainian].

13. Regionalna izba obrachunkowa we Wrocławiu [Regional Chamber of Audit in Wrocław]. Retrieved from <https://bip.wroclaw.rio.gov.pl/> [in Polish].

14. Oblasnyi biudzheth Dnipropetrovskoi oblasti [Regional budget of Dnipropetrovsk region]. Retrieved from <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0410000000/info/indicators?year=2023&month=12> [in Ukrainian].

15. Generational Change in Supply Strategy: An In-Depth Global and European Study of Near-Sourcing, Nearshoring and Reshoring in a Post-Pandemic World.

Reuters Events. Retrieved from <https://1.reutersevents.com/LP=34007>.

16. World Bank Group. Retrieved from https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.MANF.KD?end=2021&locations=OE-PL&most_recent_value_desc=true&start=1995&view=chart.

17. Borodina, O. A. (2023). Dekarbonizatsiia ta ekonomichna bezpeka yak aspekty formuvannia povoiennoi enerhetyky [Decarbonization and economic security as aspects of the formation of post-war energy]. *Hlobalna bezpeka ta asymetrychnist svitovoho hospodarstva v umovakh nestabilnoho rozvytku ekonomichnykh system [Global security and asymmetry of the world economy in the conditions of unstable development of economic systems]*: Proceedings of the scientific-practical Internet conference. (pp. 65-69). Kropyvnytskyi, TsNTU [in Ukrainian].

18. Borodina, O. A. (2024). Vykorystannia v Ukraini dosvidu rehioniv Skhidnoi Polshchi shchodo prohramnoi pidtrymky ekonomichnoho rozvytku [Using the experience of Eastern Polish regions in Ukraine regarding programmatic support for economic development]. *Oblikovo-analitychne ta orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia rozvytku rehionu [Accounting, analytical and organizational and economic support for regional development]*: Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference. (pp. 179-185). Kyiv, Dahl SNU. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/1kv_B8pbgdhap76nd9sVilFN7PzdhFc9/view?usp=sharing [in Ukrainian].

19. Dolnośląskie klastry energii napędzają transformację energetyczną [Lower Silesian energy clusters drive the energy transformation]. Retrieved from <https://www.gramwzielone.pl/trendy/102281/dolnoslaskie-klastry-energii-napedzaja-transformacje-energetyczna> [in Polish].

20. Analiza Gospodarcza Dolnego Śląska 2021 [Lower Silesia Economic Analysis 2021]. Retrieved from <https://dawg.pl/wp-content/uploads/2021/07/Analiza-Gospodarcza-Dolnego-Slaska.pdf> [in Polish].

21. Mapa klasteriv, resursnykh tsentriv ta komitetiv UKA [Map of clusters, resource centers and committees of the Ukrainian Cluster Alliance]. *Ukrainian Cluster Alliance*. Retrieved from <https://www.clusters.org.ua/clusters-map/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.04.2025

Рецензовано: 30.04.2025

Формат цитування:

Ляшенко В. І., Бородіна О. А. Вплив євроінтеграції на розвиток старопромислових регіонів (досвід Нижньої Сілезії для Дніпропетровщини). *Вісник економічної науки України*. 2025. № 1 (48). С. 193-208. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).193-208](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).193-208)

Liashenko, V. I., Borodina, O. A. (2025). The Impact of European Integration on the Development of Old Industrial Regions (the Experience of Lower Silesia for the Dnipropetrovsk Region). *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (48), pp. 193-208. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).193-208](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).193-208)